

Es geht ein Wehen...

koorliederen uit
romantisch Duitsland

dirigent
Marc Buijs

13 januari 2019
Willem Twee concertzaal
's-Hertogenbosch

programma

SPONSORS

Dit concert werd mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van:

Gemeente 's-Hertogenbosch
Hetteema Tervooren Fonds
Stichting Teuntje Anna

WELKOM

Graag heten wij u van harte welkom bij ons eerste concert van dit jaar.

Wij nemen u mee op een romantische reis langs de Duitse liedkunst, door donkere wouden, langs diepe rivieren, in het voorjaar en in de herfst. We komen liefde tegen, maar ook verdriet.

Na de pauze zullen we een heel andere kant van onze dirigent Marc Buijs zien én horen.

Wij danken u alvast hartelijk voor uw belangstelling en bijdrage, want zonder uw komst en applaus is dit concert niet mogelijk. Ook onze donateurs, adverteerders en sponsors danken wij voor hun financiële steun.

Wij wensen u veel genoegen en graag tot de volgende keer!

's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble

PROGRAMMA

Es geht ein Wehen	Johannes Brahms
Schilflied	Fanny Hensel-Mendelssohn
Der Strom	Joseph Reinberger
O Herbst	Fanny Hensel-Mendelssohn
Abendfeier in Venedig	Clara Schumann-Wieck
Gondoliera	Clara Schumann-Wieck
Verlust	Joseph Reinberger
O süßer Mai	Johannes Brahms

PAUZE

Piano:	
Romance in Fis	Robert Schumann
Arabesque in C	Robert Schumann

Dein Herzlein mild	Johannes Brahms
Herbstlied	Felix Mendelssohn
Frühlingsfeier	Felix Mendelssohn
Im Herbste	Fanny Hensel-Mendelssohn
Jagdlied	Felix Mendelssohn

TOELICHTING

Es geht ein Wehen...

Sehnsucht, duistere krachten van de natuur, liefde en soms een knipoog.

Vandaag presenteert Marc Buijs met zijn 's-Hertogenbosch Vocaal Ensemble een staalkaart van Duitse liedkunst uit de Romantiek. In deze lange stijlperiode (eind 18e eeuw tot ca. 1900) kwam de liedkunst tot grote bloei, waarbij met name het echtpaar Robert en Clara Schumann-Wieck veel invloed had op de verbreiding en uitvoeringspraktijk.

De romantische Liedkunst ontwikkelde zich in het Duitstalige Midden-Europa parallel aan de opkomst en emancipatie van de gegoede burgerij, waarvan broer en zus Felix en Fanny Mendelssohn deel uitmaakten. Het lied-bij-de-piano was hét alledaagse muziekgenre voor de Bildungsbürger: nieuwe liedalbums verkochten als broodjes.

De liedteksten stammen van de jonge intellectuelen uit de 'Sturm und Drang' die dweepten met de Franse revolutie en Napoleon - tot en met de meer sentimentele Biedermeierdichtung.

In het romantische lied spelen de individuele zielenroerselen van de kunstenaar de hoofdrol. Die worden vaak uitgedrukt door de natuur: als overweldigende duistere kracht of juist als lieflijke en troostende omgeving. Vooral de jaargetijden brengen de gemoedstoestand van de kunstenaar tot uitdrukking. Dat leidt tot veel herfst- en voorjaarsliederen,

waarbinnen ook juist verwezen wordt naar het andere seizoen (Herbstlied, Frühlingsfeier). Melancholie vraagt al gauw om een herfstlied (O Herbst, Im Herbst), en eindigt geregeld in een dieptreurig doodsverlangen (O süßer Mai, Schilflied). Ook de individuele religieuze ervaring van de kunstenaar wordt gethematiseerd (Abendlied in Venedig, Frühlingsfeier).

We horen personificaties waarbij een natuurverschijnsel symbool staat voor de levensloop van een man (Der Strom). We mogen mee griezelen over mythische krachten in een duister bos (Es geht ein Wehen). Maar ook beluisteren we alledaags liefdesverlangen en erotiek met een ironische knipoog zoals in Gondoliera en Dein Herzlein mild, want die 19e eeuw was in het echt zo preuts nog niet.

Zijn de koorliederen van de componisten (m/v) in dit programma overwegend homofoon, Brahms lijkt daarop een uitzondering te vormen. Na op jonge leeftijd kennis gemaakt te hebben met Robert en Clara Schumann, werd hij door de eerste als jong genie bestempeld, en raakte hij nauw met hen bevriend. Brahms bracht vele uren door in de bibliotheek van Schumann, waaronder zich veel vroege muziek van onder meer Bach en Schütz bevond. Dit wakkerde zijn toch al aanwezige belangstelling aan, wat resulteerde in een leven lang volgehouden diepgaande studie van deze componisten. Dit heeft zijn weerslag in zijn koorwerken, zelfs in de 'eenvoudige' koorliederen van vandaag: er zit altijd wel een canonische inzet in, hoewel versluierd. En ook van aan de vroege muziek ontleende ritmische accentverschuivingen maakt Brahms veelvuldig gebruik.

TEKSTEN

<p>Johannes Brahms (1833-1897)</p> <p>Es geht ein Wehen... Es geht ein Wehen durch den Wald, die Windsbraut hör' ich singen. Sie singt von einem Buhlen gut, und bis sie dem in Armen ruht, muss sie noch weit in bangem Mut sich durch die Lande schwingen.</p> <p>Der Sang, der klingt so schauerlich, der klingt so wild, so trübe; das heiße Sehnen ist erwacht: mein Schatz, zu tausend gute Nacht!</p> <p>Es kommt der Tag, eh' du's gedacht, Der eint getreue Liebe.</p>	<p>Tekst: Paul Heyse (1830-1914)</p> <p>De wind stroomt ... <i>De wind trekt in vlagen door het woud, de windsbruid hoor ik zingen. Zij zingt over haar aanbidder, maar tot zij in zijn armen ligt, moet zij nog lang in bang gemoed hem door het land tegemoet reizen.</i></p> <p><i>Haar gezang klinkt zo huiveringwekkend, zo wild, zo broeierig, haar woeste verlangen is gewekt, mijn schat, tot duizendmaal goede nacht!</i> <i>De dag komt voordat je het weet, de dag die trouwe liefde vereent.</i></p>
<p>Fanny Hensel-Mendelssohn (1805-1847)</p> <p>Schilflied Drüben geht die Sonne scheiden, und der müde Tag entschlief, niederhangen dort die Weiden in den Teich so still, so tief, Und ich muss mein Liebstes meiden, quill, o Träne, quill hervor, traurig säuseln hier die Weiden, und im Winde bebt das Rohr.</p> <p>In mein stilles, tiefes Leiden strahlst du, Ferne, hell und mild, wie durch Binsen hier und Weiden strahlt des Abendsternes Bild.</p>	<p>Tekst: Nikolaus Lenau (1802-1850)</p> <p>Lied van het riet <i>Ginds neemt de zon afscheid, de moede dag slaapt in, zwaar hangen de wilgen in de vijver, zo stil en diep. Wat mij het liefste is, moet ik ontberen, stroom, o tranen, stroom maar, treurig ritselen hier de wilgen, en in de wind trilt het riet.</i></p> <p><i>In mijn stille, diepe verdriet straalt de verte door, licht en mild, door de biezen en wilgen schemert al het beeld van de Avondster.</i></p>

Joseph Rheinberger (1839-1901)

Der Strom

Tief in waldgrüner Nacht ist ein Bächlein erwacht, kommt von Halde zu Halde gesprungen.

Und die Blumen, die stehen ganz verwundert und sehn in die Augen dem lustigen Jungen und sie bitten: 'Bleib hier in dem stillen Revier'.

Wo sie drängen dem Weg ihm zu hindern, doch er küsst sie im Flug und mit neckischem Zug ist er entschlüpft den lieblichen Kindern.

Und nun springt er hinaus aus dem still-grünen Haus.

O, du weite, du strahlende Ferne! 'Dir gehör' ich, o Welt!

Und er dünkt sich ein Held, ihm leuchten die Augen wie Sterne.

'Gebt mir Taten zu tun! Darf nicht rasten, nicht ruhn, Soll der Vater, der alte, mich loben!'

Hoch zum Flüsse geschwellt, von dem Fels in die Welt braust er nieder mit freudigem Toben.

Immer voller die Lust, immer weiter die Brust.

Und er wächst zum gewaltigen Strome;

zwischen rankendem Wein schauen Dörfer darein, und die Städt', die Burgen und Dome.

Und er kommt an das Meer, herrlich leuchtet es her, wie verklärt von göttlichem Walten.

Welch ein Rauschen im Wind?

'Du mein Vater!' 'Mein Kind!'

Er ruht in den Armen des Alten.

Tekst: Robert Reinick (1805-1852)

De stroom

Diep in het duistere groene woud is een beekje ontwaakt, het springt over hobbels en langs glooiingen.

Bloemen staren stomverwonderd de vrolijke jongen na en vragen hem: 'Blijf toch hier in ons stille domein'.

Ze proberen hem de weg te versperren, maar hij kust ze in het voorbijgaan en onttrekt zich plagerig aan deze lieflijke kinderen.

En nu springt hij naar voren, uit het stille groene huis.

O heerlijke weidse verten! 'Jou behoort ik toe, wereld!'

Hij voelt zich een held, zijn ogen schitteren als sterren.

'Geef mij grote daden om te verrichten! Ik mag niet rusten, mijn vader moet trots op me zijn!'

Tot een flinke rivier aangezwollen, bruist hij, neerstortend van de rotsen, in vrolijke razernij de wereld in.

Steeds voller zijn lust, steeds breder zijn tors.

Hij groeit tot een enorme stroom; tussen de wijnranken bekeken door dorpen, steden, kastelen en kathedralen.

Dan bereikt hij de zee en licht op als door goddelijke macht.

Er ruist een krachtige wind: 'Mijn vader!' 'Mijn kind!' Hij rust in de armen van de oude vader.

<p>Fanny Hensel – Mendelssohn Bartoldy</p> <p>O Herbst O Herbst, in linden Tagen, wie hast du rings dein Reich fantastisch aufgeschlagen, so bunt, so bleich.</p> <p>Wie öde, ohne Brüder, mein Tal so weit und breit, ich kenne kaum dich wieder in dieser Einsamkeit. So wunderbare Weise singt mir dein bleicher Mund, es ist, als öffnet leise sich unter mir der Grund. Und ich ruht' überwoben, du sängst immerzu, die Linde schüttelt oben ihr Laub und deckt mich zu.</p>	<p>Tekst: Joseph von Eichendorf (1788-1857)</p> <p>O herfst <i>O herfst, wat heb je, in zachte dagen, fantastisch overal jouw tenten opgeslagen, zo bontgekleurd en toch verbleekt.</i> <i>Zo verlaten, zonder broeders, is mijn dal zo wijd en breed, ik herken je nauwelijks in deze eenzame staat.</i> <i>Je zingt zo prachtig voor me met je bleke mond, het is alsof onder mij de aarde zich langzaam opent.</i> <i>Als ik daar rust, ingebed, zing jij maar door, terwijl de linde haar bladeren schudt en mij toedekt.</i></p>
<p>Clara Schumann-Wieck (1819-1896)</p> <p>Abendfeier in Venedig Ave Maria! Meer und Himmel ruhn, von allen Türmen hallt der Glocken Ton. Ave Maria! Lasst vom irdschen Tun, zur Jungfrau betet, zu der Jungfrau Sohn! Des Himmels Scharen selber knien nun mit Lilienstäben vor des Vaters Thron, und durch die Rosenwolken wehn die Lieder der selgen Geister feierlich hernieder.</p> <p>O Heilige Andacht, welche jedes Herz mit leisen Schauern wunderbar durchdringt! O selger Glaube, der sich himmelwärts auf des Gebetes weißem Fittich schwingt! In milde Tränen löst sich da der Schmerz, indes der Freude Jubel sanfter klingt. Ave Maria! Erd und Himmel scheinen bei diesem Laut sich liebend zu vereinen.</p>	<p>Avondviering in Venetië <i>Ave Maria! Zee en hemel rusten, van alle torens klinkt het klokgelui.</i> <i>Ave Maria! Laat de aardse drukte los, bid tot de maagd en tot haar zoon.</i></p> <p><i>De hemelse scharen zelf knielen nu met lelietakken voor de troon van de Vader, en door de rozenwolken waaien de liederen van de zalige geesten plechtig over ons heen.</i></p> <p><i>O heilige mis, die met zachte huivering heerlijk tot in ieders hart doordringt!</i> <i>O zalig geloof, dat zich hemelwaarts verheft op de witte vleugels van het gebed.</i> <i>De pijn bevrijdt zich met tranen, terwijl de vreugdezang zachter klinkt.</i></p> <p><i>Ave Maria! Het lijkt alsof aarde en hemel bij deze klanken liefdevol samensmelten.</i></p>

<p>Clara Schumann-Wieck (1819-1896)</p> <p>Gondoliera O komm zu mir, wenn durch die Nacht wandelt das Sternenheer. Dann schwebt mit uns in Mondespracht die Gondel übers Meer. Die Luft ist weich wie Liebesscherz, sanft spielt der gold'ne Schein, die Zither klingt und zieht dein Herz mit in die Lust hinein.</p> <p>Das ist für Liebende die Stund, Liebchen, wie ich und du. So friedlich blaut des Himmels Rund, es schläft das Meer in Ruh. Und wie es schläft, da sagt der Blick, was nie die Zunge spricht. Die Lippe zieht sich nicht zurück und weicht dem Kusse nicht.</p>	<p>Lied van de gondel <i>Kom naar me toe, als 's nachts het sterrenleger rondtrekt. Dan zweeft in de schittering van de maan onze gondel over de zee. De lucht is zwoel, als zoet minnekozen, zacht speelt de gouden weerkaatsing, de citer klinkt en jouw hart neigt naar lust.</i></p> <p><i>Dit is het uur voor minnaars, mijn liefje, zoals jij en ik. Zo vredig blauw is de hemelkoepel, zo rustig slaapt de zee. En zoals die slaapt, zegt onze blik nu wat onze tong nooit zal zeggen. Je lippen trekken zich niet terug en weren mijn kus niet af.</i></p>
<p>Joseph Rheinberger</p> <p>Verlust Ich hatte eine Nachtigall, die sang so schön; sie ist davon geflogen, weit über Tal und Höhn. Ich hatt ein junges Röselein, so frisch und klar; sie ist mir weggestohlen, derweil ich ferne war. Ich hatte einen lieben Schatz, er war mein Glück, er war mein Glanz; ist nun davon gezogen, trug einen Myrtenkranz.</p>	<p>Tekst: Carl Lemeke</p> <p>Verlies <i>Ik had een nachtegaal, die zo mooi zong; ze is weggevlogen, ver over dal en hoogten. Ik had een roos in de knop, zo fris en helder, die is me ontstolen toen ik op reis was. Ik had een lieve schat, die mijn geluk en glorie was; die is nu vertrokken, getooid met een myrtenkranz (=overleden).</i></p>
<p>Johannes Brahms</p> <p>O süsßer Mai O süsßer Mai, der Strom ist frei, Ich steh' verschlossen, Mein Auge verdrossen. Ich seh' nicht deine grüne Tracht, nicht deine buntgeblümte Pracht, nicht dein Himmelblau,</p>	<p>Tekst: von Arnim</p> <p>O zoete mei <i>O zoete mei, de stroom is vrij, Ik sta hier, in mijzelf gekeerd, Mijn oog lusteloos. Ik zie jouw groene kleed niet, noch je bontgebloemde pracht, noch hoe blauw je hemel is,</i></p>

<p>zu Erd, zu Erd ich schau. O süßer Mai, Mich lasse frei, Wie den Gesang an den dunklen Hecken entlang</p>	<p><i>naar de aarde is mijn blik gericht. O zoete mei, laat mij maar gaan, Zoals het gezang langs de donkere hagen.</i></p>
<p>Johannes Brahms</p> <p>Dein Herzlein mild Dein Herzlein mild, du liebes Bild, das ist noch nicht erglommen, und drinnen ruht verträumte Glut, wird bald zu Tage kommen.</p> <p>Es hat die Nacht ein'n Tau gebracht den Knospen all im Walde. Und Morgens drauf da blüht zuhauf und duftet durch die Halde.</p> <p>Die Liebe sacht hat übernacht dir Tau ins Herz gegossen, und Morgens dann, man sieht dirs an, das Knösplein ist erschlossen.</p>	<p>Jouw milde hartje <i>Jouw milde hartje, lief portret, het heeft nog niet geschitterd, daarbinnen rust een dromerige gloed, die spoedig aan de dag zal komen.</i></p> <p><i>De nacht heeft de dauw gebracht aan alle knopjes in het bos. De volgende morgen bloeit alles tegelijk en geuren alle glooiingen.</i></p> <p><i>De milde liefde heeft in de nacht jouw hartje ontdood, en in de morgen, het is te zien, is jouw knopje open gebloed.</i></p>
<p>Felix Mendelssohn Bartoldy</p> <p>Herbstlied Holder Lenz, du bist dahin, nirgends, nirgends darfst du bleiben! Wo ich sah' dein frohes Blühen braust des Herbstes banges Treiben. Wie der Wind so traurig fuhr durch den Strauch als ob er weine; Sterbeseufzer der Natur schauern durch die welken Haine.</p> <p>Wieder ist, wie bald, wie bald mir ein Jahr dahin geschwunden. Fragend rauscht es durch den Wald: hat dein Herz sein Glück gefunden? Waldesrauschen wunderbar hast du mir das Herz getroffen! Treulich bringt ein jedes Jahr neues Laub wie neues Hoffen.</p>	<p>Tekst: Nikolaus Lenau</p> <p>Herfstlied <i>Lieflijke lente, je bent nu weg, nergens is meer plaats voor je! Waar ik je vrolijke bloei zag, daar klinkt het angstig daveren van de herfst. Hoe treurig voert de wind door de struiken, alsof hij huilt; zo ritselt de laatste adem van de natuur door het verlepte kreupelhout.</i></p> <p><i>Spoedig is alweer een van mijn levensjaren vergaan. Vragend ruist er door het woud: heeft jouw hart zijn geluk gevonden? Ruisend woud, daar heb je mijn hart heerlijk getroffen! Trouw brengt ieder nieuw jaar zowel nieuw loof als nieuwe hoop.</i></p>

<p>Felix Mendelssohn Bartoldy</p> <p>Frühlingsfeier Süßer, gold'ner Frühlingstag! Inniges Entzücken! Wenn mir je ein Lied gelang, sollt' es heut' nicht glücken? Doch warum in dieser Zeit an die Arbeit treten? Frühling ist ein hohes Fest: lasst mich ruhn, und beten!</p>	<p>Tekst: Johann Ludwig Uhland</p> <p>Voorjaarsfeest <i>Lieflijke, gouden lentedag! Intense verrukking!</i> <i>Als mij ooit een lied zou lukken, moet het vandaag wel zijn.</i> <i>Maar waarom juist nu aan het werk gaan?</i> <i>Het is voorjaar, een plechtig feest, dus laat mij rusten, en bidden!</i></p>
<p>Fanny Hensel-Mendelssohn</p> <p>Im Herbst Seid begrüßt mit Frühlingswonne, blauer Himmel, gold'ne Sonne, drüben auch, aus Gartenhallen hör' ich frohe Saiten schallen. Ahnest du, o Seele, wieder sanfte süße Frühlingslieder? Sieh' umher, die falben Bäume, ach, es waren holde Träume.</p>	<p>Tekst: Ludwig Uhland</p> <p>In de herfst <i>Wees gegroet met voorjaarsgeluk, blauwe hemel, gouden zon, verderop uit de villatuinen hoor ik vrolijke snaren klinken.</i> <i>O ziel, meen jij alweer zachte, zoete lenteliedjes te horen?</i> <i>Kijk om je heen, zie de vaalgele bomen, ach, het waren maar mooie dromen.</i></p>
<p>Felix Mendelssohn Bartoldy</p> <p>Jagdlied Durch schwankende Gipfel schießt goldener Strahl. Tief unter den Gipfeln das neblige Thal. Fern hallt es vom Schlosse, das Waldhorn ruft, es wiehern die Rosse in die Luft. Bald Länder und Seen, bald Wolkenzug tief schimmernd zu sehen in schwindelndem Flug. Bald Dunkel, wieder hüllt Reiter und Ross, O Liebe, o Liebe, so lass' mich los!</p>	<p>Tekst: Joseph van Eichendorf</p> <p>Jachtlied <i>Heen en weer waaien de boomtoppen, een gouden straal klieft ze.</i> <i>Diep onder de bergtoppen ligt het dal in nevelen gehuld.</i> <i>In de verte uit het kasteel klinkt de roep van de waldhoorn en buiten hinniken de paarden.</i> <i>Nu eens zie je landerijen en meren erdoorheen schemeren, dan weer duizelingwekkend voortjagende wolken.</i> <i>Vroeg omringt het duister ros en ruiters, o liefde, o liefde, laat mij los.</i></p>

Immer weiter und weiter, die Klänge
zieh'n, durch Wälder und Haiden,
wohin, ach, wohin?

Erquickliche Frische, süß-schaurige
Lust!
Hoch flattern die Büsche, frei schlägt
die Brust.

*Steeds door en nog verder bewegen
de klanken voort, door bossen en
velden, waarheen, ach waarheen?*

*Verkwikkende frisheid, heerlijk
gevaarlijke passie!
Hoog waait het gebladerte op, vrij
slaat de borstkas.*

MEEZINGEN?

Enthousiast geworden na deze uitvoering en wilt u graag meezingen? Vooral mannenstemmen kunnen we goed gebruiken. Bij ons doet u op een relaxte manier koorervaring op. Kom gewoon eens proberen en vraag een stemtest aan. Als u van klassieke muziek houdt, een goed gehoor hebt en open staat voor zangtechniek, gaat het zeker lukken. We repeteren op woensdagavond van 19:55-22:10 uur in basisschool Het Bossche Broek, Kruisbroedershof 31, 's-Hertogenbosch (ingang via het schoolplein aan de Kuipertjeswal).

In het voorjaar zal een open repetitieavond worden gehouden voor belangstellenden. Op onze site (shertogenboschvocaalensemble.nl) komt de datum en tijd te staan.

Kom vrijblijvend kijken of stuur een mail naar:

info@shertogenboschvocaalensemble.nl

Het kopieerwerk van dit programmaboekje is verzorgd door:

Copyshop Den Bosch
Orthenstraat 63a
5211 SW 's-Hertogenbosch
Tel. (073) 613 23 98

DONATEUR WORDEN?

DONATEURS HEBBEN EEN STREEPJE VOOR.

Met uw donatie van €25,= per jaar (meer mag natuurlijk ook) draagt u bij aan de realisering van aantrekkelijke concerten in de komende jaren. Als donateur krijgt u steeds een uitnodiging voor onze concerten. Bovendien ontvangt u een reductie van 25% op de toegangsprijs voor 2 personen. Indien u er prijs op stelt kunnen wij plaatsen voor u reserveren. U kunt donateur worden door uw bijdrage over te maken naar:

rekeningnummer: NL87 RABO 0336 762 313

t.n.v.: Stichting 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble

o.v.v.: 'Jaar donatie HVE'